

ТЕКСТИЛ ОБЛЕКИ

TEXTILE AND GARMENT MAGAZINE

НТС

по текстил,
облекло

и кожи

www.tok.fnts.bg

11-12

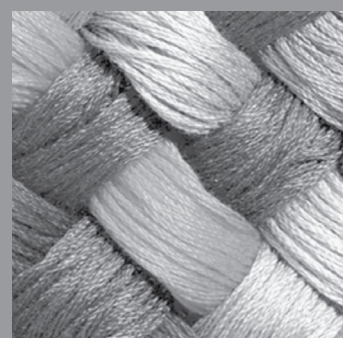
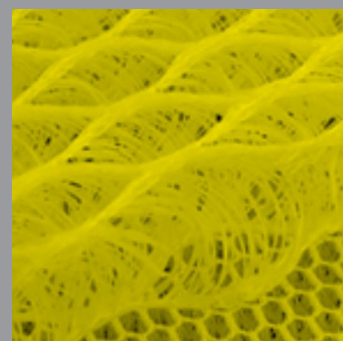
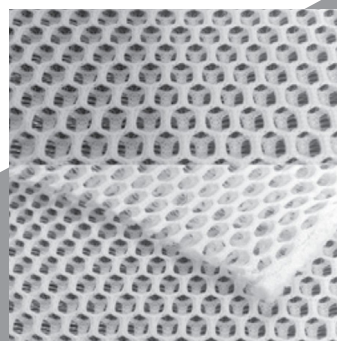
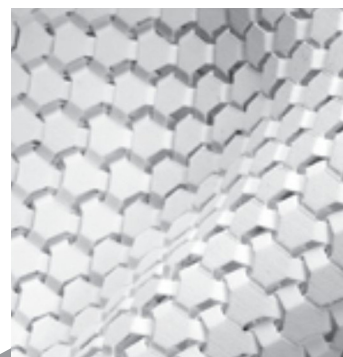
2024

година
LXXVI

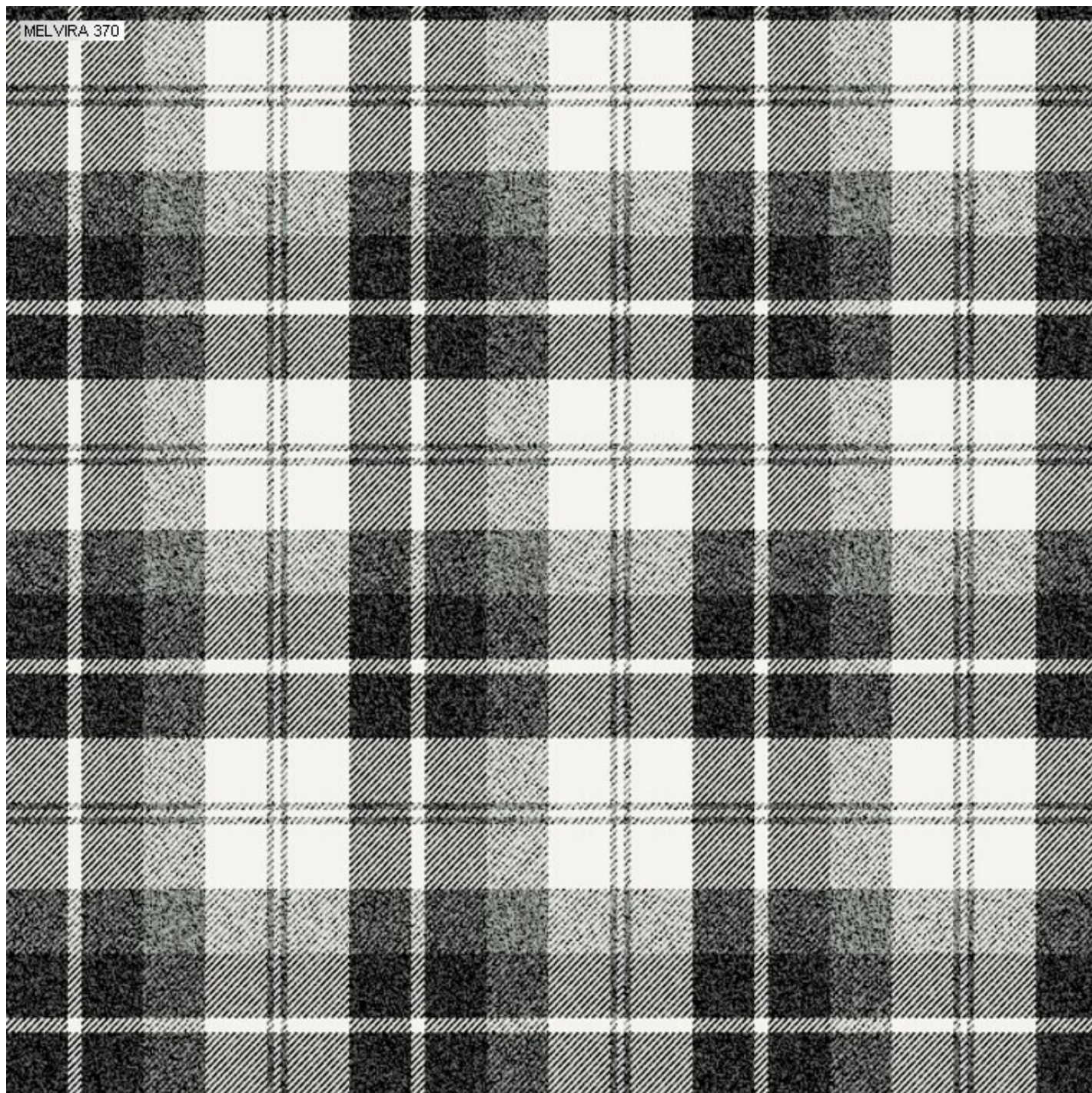
от 1949 г.

Open access: CC BY-NC

ISSN 1310-912X (Print)
ISSN 2603-302X (Online)
www.bgtextilepublisher.org
<https://doi.org/10.53230/tgm.1310-912X>

MELVIRA 370

ТЕКСТИЛ СБЛЕКЛО

НСТ по текстил,
облекло и кожи

www.tok.fnts.bg

БРОЙ 11-12/2024

Open access: CC BY-NC

СЪДЪРЖАНИЕ

УДК

- 687 ПРИЛОЖЕНИЕ НА МАТЕМАТИЧЕСКИ МЕТОДИ ПРИ ИЗСЛЕДВАНЕ НА БЕЗОПАСНОСТТА НА ТРУДА В ЛЕКАТА ПРОМИШЛЕННОСТ
Васил Чобанов, Иван Амуджев..... 365
<https://doi.org/10.53230/tgm.1310-912X.2024.1112.01>
- 33 РАЗВИТИЕ И СЪХРАНЕНИЕ НА ТЕКСТИЛНИТЕ ЗАНАЯТИ В СЛИВЕНСКИЯ РЕГИОН
Веселина Иванова Илиева; Мая Валентинова Койчева..... 371
<https://doi.org/10.53230/tgm.1310-912X.2024.1112.02>

НАУЧНА ОБЛАСТ. Статиите отразяват разработки и решения от текстилната наука и практика. Те се отнасят към някоя от областите според УДК:

- 33, Икономика. Икономически науки.
377, Специално образование. Професионално образование. Професионални училища.
378, Висше образование / Висши учебни заведения
677, Текстилна промишленост. Технология на текстилните материали.
678, Промисленост на високомолекулярните вещества. Каучукова промишленост.
Пластмасова промишленост.
687, Шивашка промишленост.
745/749, Приложно изкуство. Художествени занаяти. Интериор. Дизайн.
658.512.23, Художествено конструиране (промишлен дизайн).

Адрес на редакцията:

1000 София, ул. "Г. С. Раковски" 108, стая 407, тел. 02 980 30 45
e-mail: textilejournal.editor@fnts.bg
www.bgtextilepublisher.org

Банкова сметка:

НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИ СЪЮЗ ПО ТЕКСТИЛ, ОБЛЕКЛО И КОЖИ
ИН по ДДС: BG 121111930
Сметка IBAN: BG43 UNCR 9660 1010 6722 00

ISSN 1310-912X (Print)

ISSN 2603-302X (Online)

<https://doi.org/10.53230/tgm.1310-912X.2024.1112>

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

доц. д-р инж. Ивелин Рахнев, главен редактор доц. д-р инж. Мария Спасова, ИП-БАН, технически редактор

проф. д-р инж. Христо Петров, ТУ-София
проф. д-р инж. Андреас Хараламбус, Колеж-Сливен (ТУС)
проф. д-р инж. Снежина Андонова, ЮЗУ-Благоевград
проф. д-р инж. Десислава Грабчева, ХТМУ-София
проф. д-р инж. Радостина Ангелова, ТУ-София
проф. д-р инж. Златина Казлачева, ФТТ-Ямбол
доц. д-р инж. Дарина Желева, ХТМУ-София
доц. д-р инж. Стела Балтова, МВБУ-София

доц. д-р инж. Капка Манасиева, ВСУ-Варна
доц. д-р инж. Татьяна Христова-Поповска, ЮЗУ-Благоевград
доц. д-р инж. Красимир Друмев, ТУ-Габрово
д-р инж. Росица Крюгер, ФеърТрейд, Германия
д-р Незабравка Попова-Недялкова, НБУ-София
д-р Николай Божилов, НХА-София

ЧУЖДЕСТРАНЕН НАУЧЕН КОМИТЕТ

проф. д-р Жан-Ив Дреан - УЮЕ, Мюлуз, Франция
проф. д-р инж. А. Сезай Сарач, ТУ-Истанбул, Турция
проф. д-р инж. Йордан Кьосев, ТУ-Дрезден, Германия
проф. д-р инж. Горан Дембоски, Ун. св. св. Кирил и Методий, Скопие, С. Македония
доц. д-р инж. ВУ Ти Хонг Кхан, ХУНТ, Ханой, СР Виетнам
проф. д-р инж. Сабер Бен Абдесалем, НИУ - Монастир, Тунис

ИНФОРМАЦИЯ ЗА АВТОРИТЕ

ПРАВИЛА ЗА ДЕПОЗИРАНЕ И ПУБЛИКУВАНЕ НА СТАТИИ

Подаването на докладите трябва да се адресира до редакцията на имейл: textilejournal.editor@fnts.bg
Докладите трябва да са написани на български език от български автори и на английски (работен език за чуждестранните автори).

Споразумение за прехвърляне на авторски права трябва да бъде подписано и върнато на нашата редакция по поща, факс или имейл, колкото е възможно по-скоро, след предварителното приемане на доклада. С подписването на това споразумение авторите гарантират, че целият труд е оригинален и не е бил публикуван, изпратен е само в списанието и че целият текст, данни, фигури и таблици, включени в труда са оригинални и непубликувани преди това или подавани другаде в каквато и да е форма. Процесът на рецензиране започва след получаване на този документ. В случай, че докладът вече е представян, той може да бъде публикуван в нашето списание, само ако не е бил публикуван в общодостъпни материали от конференцията; при такава ситуация трябва да се направи съответното изявление, което се поставя в редакционните бележки в края на статията.

Общи стил и оформление

Обемът на доклада не трябва да надвишава 12 стандартни страници (A4) в една колона (страница от 3600 знака), вкл. таблици и фигури. Форматът е MS Office Word (normal layout). Рецензентите си запазват правото да съкратят статията, ако е необходимо, както и да променят заглавията.

Заглавието на доклада не трябва да надвишава 120 знака.

Пълните имена на авторите, както и пълните наименования на институциите, в които работят - факултети, катедри, университети, институти, компании, град и държава трябва да са ясно посочени. Авторът за кореспонденция и неговият имейл трябва да бъдат също така указани.

Резюмето на доклада е задължително и не трябва да надвишава 250 думи.

Ключовите думи трябва да са в рамките на 4 до 6.

Формулите се номерират в последователен ред (с арабски цифри) и трябва да са споменавани в текста.

Фигурите се вграждат директно в текста в **формат JPG с минимум 300 dpi**. Фигурите трябва да са номерирани, със заглавие и обяснителен текст.

Таблиците също се вграждат в текста, номерират се последователно и се озаглавяват над самата таблица.

Повтарянето на информация трябва да се избягва.

Препратки: всички препратки в текста трябва да се цитират с числова последователност по ред на появяване в текста (изписвани чрез арабски цифри в латински скоби, напр. [1]) и изписани цифри в квадратни скоби според системата Ванкувър.

ПРИЛОЖЕНИЕ НА МАТЕМАТИЧЕСКИ МЕТОДИ ПРИ ИЗСЛЕДВАНЕ НА БЕЗОПАСНОСТТА НА ТРУДА В ЛЕКАТА ПРОМИШЛЕНОСТ

Васил Чобанов и Иван Амуджев

Югозападен университет „Неофит Рилски, Технически факултет, Катедра
„МАШИННО ИНЖЕНЕРСТВО“, ул. Иван Михайлов № 66, 2700 Благоевград
vchobanov@swu.bg

Резюме:

Един от основните отрасли на леката промишленост, който има особено широка социална значимост у нас е шевната индустрия. Ето защо, предмет на изследванията в настоящата работа ще бъдат основни технологични параметри на работната среда, които влияят върху ефективността на безопасността и ергономията в шевната промишленост.

За редица видове индустриални производства е установено, че отделни технологични параметри влияят върху повишаването на ефективността за безопасност и ергономия на труда. По отношение на шевната индустрия, също е изследвано влиянието на отделни основни фактори на условията на труд върху безопасността на труда и ергономията. Важно е да се отбележи, обаче, че въпроса с извеждането на степента на влияние на отделните фактори, определящи условията на труд, които влияят на безопасността на труда и ергономията в шевната индустрия не е изследван достатъчно задълбочено у нас.

В контекста на гореизложеното, целта на настоящата работа е да се изследва приоритетната значимост на множеството фактори на условията на труд в шевната индустрия, влияещи върху безопасността на труда и ергономията и да се отсеят най-значимите от тях чрез ранжирането (подреждането) им.

За реализиране на тази цел е планирано провеждането на отсеиващ експеримент.

Въз основа на направените проучвания и анализи е създадена анкетна карта, в която са включени 9 обобщени фактора, влияещи върху безопасността на труда и ергономията в шевната индустрия. Проведено е анкетно-експертно проучване за приоритетната значимост на тези фактори. Осъществен е отсеиващ експеримент по методика на Кендал, в резултат на който, факторите, влияещи върху безопасността на труда и ергономията в шевната индустрия са ранжирани по приоритетна значимост. Отсяти (определени) са факторите, които най-съществено (с най-висок приоритет) влияят върху безопасността на труда и ергономията в шевната индустрия.

Получените резултати дават основание да се конкретизира приоритетната значимост на тези фактори. Това в значителна степен прецизира и облекчава работата при експертния анализ на безопасността на труда и ергономията в шевната индустрия.

Keywords: *технологични параметри, безопасност на работа, отсеиващ експеримент.*

APPLICATION OF MATHEMATICAL METHODS IN THE STUDY OF OCCUPATIONAL SAFETY AND ERGONOMICS IN THE LIGHT INDUSTRY

Vasil Chobanov, Ivan Amudzhev

South-West University "Neofit Rilski", Faculty of Engineering, Department of Mechanical Engineering, Ivan Mikhailov Street, № 66, Blagoevgrad, Bulgaria
vchobanov@swu.bg

ABSTRACT:

One of the main branches of the light industry, which has a particularly wide social significance in Bulgaria, is the sewing industry. Therefore, the subject of research in this work will be basic technological parameters of the working environment that affects the safety performance and ergonomics in the sewing industry. For a large number of industrial production types individual technological parameters have been found to influence the increase in safety and ergonomics performance. With regard to the sewing industry, the influence of individual basic factors of working conditions on occupational safety and ergonomics has also been investigated. It is important to note, however, that the issue of deriving the degree of influence of individual factors determining working conditions that affect occupational safety and ergonomics in the sewing industry has not been studied in sufficient depth in Bulgaria.

In the context of the above, the aim of the present work is to investigate the importance of the numerous factors of working conditions in the sewing industry affecting occupational safety and ergonomics and to sift out the most significant of them by ranking (ordering) them.

In order to realize this goal, an essay experiment is planned. On the basis of the research and analysis, a questionnaire was created, which included 9 generalized factors affecting occupational safety and ergonomics in the sewing industry. An expert survey was conducted on the priority importance of these factors. A Kendall's tau and scatterplot experiment was conducted, as a result of which the factors influencing occupational safety and ergonomics in the sewing industry were ranked by priority importance. The factors that most significantly (with the highest priority) influence occupational safety and ergonomics in the sewing industry are identified. The obtained results give grounds to specify the priority importance of these factors. This greatly refines and simplifies the work in the expert analysis of occupational safety and ergonomics in the sewing industry.

Keywords: *technological parameters, work safety, distraction experiment.*

УВОД

Един от основните отрасли на леката промишленост, който има особено широка социална значимост у нас е шевната индустрия. Ето защо, предмет на изследванията в настоящата работа ще бъдат основни технологични параметри на работната среда, които влияят върху ефективността на безопасността и ергономията в шевната промишленост.

В резултат на направеното проучване, може да се обобщи, че са осъществявани редица изследвания за влиянието на отделни фактори на работната среда върху безопасността и ергономията в различни сфери на леката промишленост. За редица видове индустриални производства е установено, че отделни технологични параметри влияят върху повишаването на ефективността за безопасност и ергономия на труда. По отношение на шевната индустрия, също е изследвано влиянието на отделни основни фактори на условията на труд върху безопасността на труда и ергономията [===]. Важно е да се отбележи, обаче, че въпроса с извеждането на степента на влияние на отделните фактори, определящи условията на труд, които влияят на безопасността на труда и ергономията в шевната индустрия не е

изследван достатъчно задълбочено у нас.

В контекста на гореизложеното, целта на настоящата работа е да се изследва приоритетната значимост на множеството фактори на условията на труд в шевната индустрия, влияещи върху безопасността на труда и ергономията и да се отсеят най-значимите от тях чрез ранжирането (подреждането) им. Получените резултати ще създадат условия в значителна степен да се прецизира и облекчи работата при експертния анализ на безопасността на труда и ергономията в шевната индустрия.

УСЛОВИЯ ЗА ПРОМЕЖДАНЕ НА ЕКСПЕРИМЕНТА

Направено е обстойно проучване на факторите, определящи условията на труд в шевната индустрия, които влияят върху безопасността на труда и ергономията.

В резултат на направения анализ са обобщени факторите на условията на труд в шевната индустрия, влияещи върху безопасността на труда и ергономията, които са дадени в таблица 1.

Таблица 1. Основни фактори на условията на труд в шевната индустрия

Код на фактора	Фактори на условията на труд в шевната индустрия, влияещи върху безопасността на труда и ергономията
X ₁	Шум
X ₂	Осветление
X ₃	Влажност
X ₄	Температура на работната среда
X ₅	Вибрации
X ₆	Околна среда
X ₇	Работна поза
X ₈	Запращеност
X ₉	Режим на работа

Въз основа на направените проучвания и анализи [1,2,3,4,5,6,7,8] е създадена анкетна карта, в която е даден код на всеки от деветте обобщени фактора, влияещи върху безопасността на труда и ергономията (таблица 1).

Анкетната карта е попълнена от 12 специалисти – експерти по безопасност и здраве, технолози, организатори на производството, управители и мениджъри в български конфекционни фирми; преподаватели по безопасност на труда и технология на облекло в професионални гимназии и висши училища у нас. Всеки експерт е направил ранжиране на факторите според своето виждане за степента на тяхното върху безопасността на труда и ергономията. На анкетираните е поставено условието да поставят различна оценка на всеки фактор.

МЕТОД НА РАБОТА

За обработка на резултатите от проведеното анкетно-експертно проучване се използва методиката за статистически анализ на експертни оценки на английския математик Кендал [14,15,16].

За целта се определят:

- коефициента на конкордация по Кендал:

$$W = \frac{12 \sum_{i=1}^n (\xi_i - \bar{\xi})^2}{k^2 n (n^2 - 1)}$$

- сумата от оценките на всеки фактор ξ_i :

$$\xi_i = \sum_{j=1}^k x_{ij}$$

където: k – брой на експертите; n – брой на факторите, подлежащи на ранжиране; x_{ij} – ранговата оценка на i-тия фактор от j-тия експерт;
- средната сума на оценките $\bar{\xi}$:

$$\bar{\xi} = \frac{\sum_{i=1}^n \xi_i}{n}$$

Методът за статистически анализ на стойността на коефициента на конкордация W се избира според броя на факторите и експертите [14].

Според [14], за проведения експеримент е целесъобразно статистическия анализ на коефициента на конкордация W да се осъществи с помощта на критерия на Пиърсън.

За целта се определя разчетната стойност на критерия Пиърсън χ_R^2

$$\chi_R^2 = k(n-1)W$$

Определя се и таблична χ_T^2 /гранична/ стойност на критерия Пиърсън, като се отчитат: f – степента на свобода; r – нивото на значимост:

$$\chi_T^2 = f \begin{cases} f = n - 1 \\ r = 0,5 \end{cases}$$

След сравняване на получените χ_R^2 и χ_T^2 се установява доколко хипотезата за статистическа значимост на коефициента на съвпадение W се потвърждава при избраното ниво на значимост.

АНАЛИЗ НА ПОЛУЧЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ

Получените резултати за стойностите на сумата от оценките за всеки фактор, определени по (2), са дадени в таблица 2.

Таблица 2. Сума от оценките на експертите за всеки фактор

№ на фактора	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сума от оценки ξ_i	59	97	38	87	24	17	69	50	100

След статистическата обработка на резултатите от анкетно – експертното проучване са получени следните резултати:

$$W = 0,86908 \quad (6)$$

$$\chi^2_R = 83,43168 \quad (7)$$

$$\chi^2_T = 15,507 \quad (114,717 > 16,919) \quad (8)$$

Разчетната стойност на критерия на Пиърсън е по-голяма от табличната стойност, следователно, хипотезата за статистическа значимост на коефициента на съвпадение W се потвърждава при избраното ниво на значимост, дадено в (5). Т.е., може да се твърди с доверителна вероятност 0,95%, че оценките на експертите са съгласувани.

ИЗВОДИ

В резултат на осъществените изследвания и анализи, може да се обобщи:

1. Направена е класификация на факторите на условията на труд в шевната индустрия, влияещи върху безопасността на труда и

ергономията;

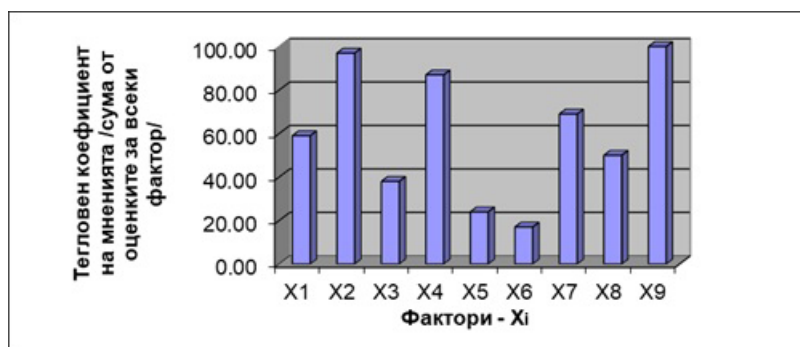
2. Осъществен е отсеиващ експеримент по методика на Кендал, в резултат на който факторите на условията на труд в шевната индустрия, влияещи върху безопасността на труда и ергономията са ранжирани по приоритетна значимост, както е показано на фиг. 1.

3. Отсяти (определени) са факторите, които най-съществено (с най-висок приоритет) влияят върху безопасността на труда и ергономията:

X9 – режим на работа;

X2 – осветление;

X4 – температура на работната среда.

Фигура 1. Хистограма на експертните мнения

4. Получените резултати създават условия да се намали броят на факторите, с които да се провеждат изследвания и анализи, и да се разработват математически модели на процесите за повишаване на ефективността на безопасността на труда. Това е една добра основа, определяща факторите, чието влияние върху избрани критерии за оптимизация, ще бъдат предмет на анализ в бъдещи изследвания.

5. Получените резултати дават основание да се конкретизира приоритетната значимост на тези фактори. Това в значителна степен прецизира и облекчава работата при експертния анализ на безопасността на труда и ергономията в шевната индустрия.

References:

[1] Wernli, K.; Astrakianakis, G.; Camp, J.; Ray, R.; Chang, C.; Li, G.; Thomas, D.; Checkoway, H.; Seixas, N. Development of a job exposure matrix (JEM) for the textile industry in Shanghai. *Journal of occupational and environmental hygiene* 2006, 3, 521-529.

[2] Zanardi, F.; Harris, E.; Brown, T.; Rice, S.; Palmer, K.; Coggon, D. Mortality from diabetes and ischaemic heart disease in textile workers. *Occupational and Environmental Medicine* 2011, 68, 172-175.

[3] Brown, D.; Feskanich, D.; Sanchez, B.; Rexrode, K.; Schernhammer, E.; Elisabeth, L. Rotating night shift work and the risk of ischemic stroke. *American Journal of Epidemiology* 2009, 169, 1370-1377.

[4] Christiani, D.; Ye, T.; Zhang, S.; Wegman, D.; Eisen, E.; Ryan, L.; Olenchok, S.; Pothier, L.; Dai, H. Cotton dust and endotoxin exposure and long-term decline in lung function: results of a longitudinal study. *American journal of industrial medicine* 1999, 35, 321-331.

[5] Kawachi, I.; Colditz, G.; Stampfer, M.; Willett, W.; Manson, J.; Speizer, F.; Hennekens, C. Prospective study of shift work and risk of coronary heart disease in women. *Circulation* 1995, 92, 3178-3182.

[6] Colovic, G. 3-Determining time of technological operations in clothing production, *Management of Technology Systems in Garment Industry* 2011, pp.

43-79.

[7] Chowdhury, S.; Hamada, Y.; Ahmed, Kh. Experimental evaluation of subjective thermal perceptions for sewing activity. *Energy and Buildings* 2017, 149, 450-462.

[8] Wijewardane, S.; Jayasinghe, M. Thermal comfort temperature range for factory workers in warm humid tropical climates. *Renewable Energy* 2008, Volume 33, Issue 9, 2057-2063.

[9] BSS ISO 1999 Acoustics — Estimation of noise-induced hearing loss, 2014.

[10] BSS EN ISO 9612 Acoustics – Determination of occupational noise exposure - Engineering method, 2009.

[11] Bhatnagar, A. Environmental cardiology: studying mechanistic links between pollution and heart disease. *Circulation research* 2006, 99, 692-705.

[12] Gelbke, H.; Goen, T.; Maurer, M.; Sulsky, S. A review of health effects of carbon disulfide in viscose industry and a proposal for an occupational exposure limit. *Critical Reviews in Toxicology* 2009, 39(Suppl 2), 1-126.

[13] Andonova, Sn. Mathematical modeling of the thermo-mechanical fusing process. *Vlakna a Textil Journal* 2020, Volume 27, Issue 3, 3-7.

[14] Damyanov, G. Mathematical methods for the planning of an experiment in the research in the textile industry, 1rd ed.; IOT: Sofia, Bulgaria, 1977, pp. 81-98.

[15] Andonova, Sn. Application of mathematical methods in sewing technologies, 1rd ed.; University Publishing House of the “N. Rilski” University: Blagoevgrad, Bulgaria, 2006, pp. 38-57.

[16] Andonova, Sn., Milieva, P. and Hodjova, F., Ranging of constructional parts of sewing articles according to their effect on the quality and productivity, *International scientific conference “Unitech 08 - Gabrovo”*, ISSN 1313-230X, proceedings - volume II, pp. 315-319, 2008.

[17] Orysiak J., Młynarczyk M., Irzmańska E. The effect of exposure to cold on dexterity and temperature of the skin and hands. *Int J Occup Saf Ergon.* 2024 Mar;30(1):64-71. doi: 10.1080/10803548.2023.2293387. Epub 2024 Jan 8. PMID: 38191297.

РАЗВИТИЕ И СЪХРАНЕНИЕ НА ТЕКСТИЛНИТЕ ЗАНАЯТИ В СЛИВЕНСКИЯ РЕГИОН

Веселина Иванова Илиева; Мая Валентинова Койчева

Профилирана хуманитарна гимназия „Дамян Дамянов“ гр. Сливен

Специалност „Екскурзоводство“

veselina_ilieva1409@abv.bg

Резюме:

Производството на стоки, които населението използва ежедневно е една от най-старите индустрии, които стоят в основата на промишлената революция от края на XVIII и началото на XIX в. Индустриалното производство на храни, облекла и други потребителски стоки има своята богата история и минава през различни периоди, които очертават важни промени в неговото развитие. Разнообразяването и усъвършенстването на продуктова гама на леката промишленост, както най-често се обобщават тези производства, днес са едни от най-съществените белези на развитието на потребителското общество. То разширява постоянно своите изисквания към производствата на потребителската индустрия, насочвайки ги в посока на новите търсения на клиента, които са в отговор на променящите се географски условия на средата.

В тази статия основно ще обърнем внимание на развитието текстилната промишленост. Преодоляването на натурализма и продуктивизма в съвременната икономика на развитите държави създава условия за нови измерения на понятийния апарат. Наред с утвърдени понятия като агробизнес, днес все по-често говорим за туристическа индустрия, информационна индустрия, развлекателна индустрия или икономика на знанието и т. н. Могат да се срещнат дори и съчетанията занаятчийска промишленост и занаятчийска индустрия, които мнозина биха определили като понятиен нонсенс. Това се налага от необходимостта и най-вече от възможностите, които индустриалната организация на стопанските дейности предлага като ефективност и пространствени модели на развитие. Устойчивостта на клъстерите като форма на производствена и териториална организация променя съвременната география на потребителската индустрия, изваждайки я от класическите ѝ пространствени параметри.

DEVELOPMENT AND PRESERVATION OF TEXTILE CRAFTS IN THE SLIVEN REGION

Vesselina Ivanova Ilieva; Maya Valentinova Koycheva
Specialized Humanitarian High School „Damyan Damyanov“,
Specialization “Tour Management”, Sliven, Bulgaria

Abstract

The production of goods that the population uses daily is one of the oldest industries, which underpinned the industrial revolution of the late 18th and early 19th centuries. The industrial production of food, clothing and other consumer goods has its own rich history and has gone through various periods that outline important changes in its development. The diversification and improvement of the product range of light industry, as these industries are most often summarized, are today one of the most significant features of the development of consumer society. It is constantly expanding its requirements for consumer industry production, directing them towards new customer demands, which are in response to the changing geographical conditions of the environment. In this article, we will mainly pay attention to the development of the textile industry. Overcoming naturalism and productivism in the modern economy of developed countries also creates conditions for new dimensions of the conceptual apparatus. Along with established concepts such as agribusiness, today we increasingly talk about the tourism industry, the information industry, the entertainment industry or the knowledge economy, etc. One can even encounter the combinations craft industry and craft industry, which many would define as conceptual nonsense. This is necessitated by the necessity and, above all, by the opportunities that the industrial organization of economic activities offers in terms of efficiency and spatial development models. The sustainability of clusters as a form of production and territorial organization changes the contemporary geography of the consumer industry, taking it out of its classical spatial parameters.

Увод

Сливен е много стар град, намиращ се в Югоизточна България. Областта, в която е разположен града, е много благоприятна за живот и като географско разположение и като природни дадености, позната още от древността и римско време, под общото название „Тракия“, известна още като „Романия“ – през средните векове, за турците „Румелия“, след освобождението – Източна Румелия, а днес е Южна България.

Сливенският край е богат на история. За това свидетелстват многобройните артефакти, открити по нашите земи, които днес се съхраняват в нашите музеи. Някои от тях датират от III - IV век преди Христа. Други, като Крепост „Туида“, са от V - VI век. Там доказателства сочат и показват, /свидетелстват/ какъв бурен живот е кипял, както за развитието на търговията още тогава, тъй като селището е било основно тържище, едно от най-големите в България по онова време.

Културно-историческо наследство на Сливен и региона

Сливенска област включва селища с богати културни традиции, издържали изпитанието на годините и пренесени до наши дни. Духовността в този край на България се е развивала през вековете благодарение на вроденото ученолюбие и свободолюбивия дух на българина, на предприемчивостта му в занаятите и търговията, както и на доброто икономическо развитие на района.

История на град Сливен:

Град Сливен има древна история, която продължава и в годините на Първото и Второ българско царство. В 1982 г. в местността Хисарлъка, невисок хълм в северната част на съвременния Сливен, са открити останки от селище от късножелязната епоха (VI - I в. пр. Хр.). В римско и ранновизантийско време

(II - IV в.) селището се превръща в тържище с название Туида (Цоида, Суида). Обикновено това название се смята за тракийско, но би могло да му се предложи прекрасна готска етимология. На готски език думата “thiuda” означава “народ”, от което произлиза етнонима “deutsch” - немци, германци. То би могло да е оставено от готското население, което в първите векове след новата ера се заселва в централните и източни райони на днешна Северна България.

През 588-589 г. авари и славяни разрушават града до основи. След присъединяването на областта Загоре към България през 705 г. българите възстановяват града, ремонтират крепостните стени, водопровода, строят нови сгради във вътрешността на града, някои от които са облицовани с мраморни плочи от Преслав. От този период са открити няколко тухли с гравирани върху тях прабългарския знак ипсилон, фланкиран с две хаста (YI), както и оловен печат на княз Борис-Михаил. Ранното българско название на града не е известно. Днес върху хълма „Хисарлъка“ са останали ранновизантийска и средновековна българска крепост, култов комплекс (средата на IV-XIII в.), останки от стопански, жилищни, административни и други постройки.

В средновековната византийска литература градът е известен с ново, неясно название, срещащо се под няколко варианта - Стилвнос, Сливно, Савулен, Силимно. Вероятно новото, не добре утвърдено название е имало негръцки произход и е записвано от византийските хронисти колебливо, без добро познаване на източника. По-късно от това средновековно название се образува и арабското Истилифунос, записано от арабския географ Ал Идриси в 1153 г. и османо-турското Ислимие. В днешната му форма - Сливен то е записано в “История славянобългарска” (XVIII век) от отец Паисий. Развитие на индустрия в България през вековете.

Леката промишленост, наред с ХВП, се включва в леката индустрия, чиито отрасли произвеждат основно предмети за потребление от различно естество и суровини за тежката индустрия. Към леката индустрия се отнасят: ХВП, текстилната, трикотажна, кожаро-кожухарската, шивашката, обувната и полиграфическата промишленост.

История на промишлеността:

- Дейност, която превръща суровините в продукти за крайно или междинно потребление. Повечето промишлени дейности са във вторичния сектор.

- Промислеността води началото си от появата на човека. От първите години на съществуването си човекът е принуден да трансформира различни суровини, за да подобри качеството си на живот.

- От началото на използването на първите дрехи и оръжия, улеснили процеса на лов, е извършен процес на трансформация на ресурсите, които можем да намерим в природата.

Етапи в историята на индустрията:

Индустрията претърпява непрекъснат напредък през цялата си история, но има момент в нея, който би я преобrazil напълно.

Първа индустриална революция

От 1760 до 1840 г. се провежда Първата индустриална революция, предизвикваща преди и след това както в икономическата дейност, така и в човечеството. Тази промяна донесе голям напредък в механизацията на труда и в развитието на големи фабрики, които биха позволили увеличаване на предлагането на стоки на по-достъпна цена.

По време на тази Първа индустриална революция бяха постигнати големи крачки с изобретяването на парната машина (1769), железопътната линия (1814) и пишещата машина (1829). Тези изобретения улесняват

транспортирането, разпространението на знания и намаляването на разходите за определени услуги.

Втора индустриална революция

По-късно, след разделението на планетата между индустриализирани и неиндустриализирани страни, възниква Втората индустриална революция. Датира между датите 1850-1914, завършвайки с началото на Първата световна война. Произвежда се предимно във Франция, Германия, Белгия, Япония и САЩ след износа на технологичен и научен напредък, иницииран в Обединеното кралство.

В тази Втора индустриална революция имаше голям напредък във всичко, свързано с електричеството. Позволява масово производство, водещо до поточни линии и използване на машини, задвижвани от електрически ток.

Трета индустриална революция

Предпоследната стъпка в историята на индустрията се случи през 2006 г., когато в Европейския парламент беше измислена така наречената Трета индустриална революция. На този етап компютърните постижения, които се радваме през 21 век, започват да се развиват. Телекомуникациите са един от големите постижения, които тази фаза на индустрията донесе, улеснявайки връзката между различни части на планетата само за секунди.

Освен това енергийният сектор претърпя големи промени. Включени са нови източници на енергия, известни като възобновяеми, което позволява на дома да стане самодостатъчен по отношение на електричеството. От друга страна, бяха разработени компютри и изчислителни устройства, които позволиха повишаване на производителността до нива, които никога не са били изпитани.

Четвърта индустриална революция

И накрая, настъпва Четвъртата индустриална революция. Роден през 2011 г., характеризиращ се с дигитализация на индустрията. В тази последна фаза са изобретени множество интелигентни устройства, свързани към интернет, облачни услуги, цифрова координация и голям напредък в роботиката за автоматизация на множество процеси.

Четвъртата индустриална революция породила безброй възможности за бизнес и новосъздадени работни места. Надяваме се, че с напредъка на всички системи, използвани днес, може да се постигне значителен напредък в такива важни области като медицината.

В заключение, историята на индустрията ни показва, че именно дейността е довела до най-голям напредък и че е позволила значително да се повиши качеството на живот на гражданите.

1. Развитие на търговията

През XVIII и първата половина на XIX в. българските земи, заедно с цялата икономика на империята, са вплетени още по-здраво във външотърговския обмен с европейските държави. През разглеждания период от тях се изнасят най-вече суровини от растителен и животински произход: вълна, необработени кожи, памук, коприна, зърнени храни, аби, гайтани, месни произведения, вино, дървен материал. В същото време се внасят произведенията на западноевропейската манифактурна и фабрична промишленост. За отбелязване е, че българското население, с малки изключения, не изпитва особена нужда от вносните стоки.

Леката промишленост обхваща производствата на нехранителни стоки за широко потребление /тъкани, обувки, облекла, книги, ежедневници и др./. Това, наред с факта, че предприятията от леката промишленост осигуряват работни места предимно за жени в редица региони от страната с излишък на женска работна сила, определя

голямото социално значение на отрасъла.

Стопанското значение на леката промишленост се определя от преработката в предприятията ѝ и на голяма част от селскостопанските суровини /вълна, памук, лен, коноп, кожи, пашкули /коприна// и осигуряването на суровини за мебелната промишленост, строителството, машиностроенето, транспорта и други стопански отрасли. Същевременно в редица производства от леката промишленост /обувно производство, текстилно, кожаро-кожухарско и др./ широко се използват като суровина химически продукти. По този начин се осъществява интеграцията между подотраслите на леката промишленост и останалите отрасли на промишлеността и НС.

Отделните подотрасли и производства на леката промишленост имат редица свои особености:

- Производственият процес е сложен и ешалониран, изискващ голямо количество работна ръка, предимно женска.
- Повечето производства са мобилни и бързо реагират на потребителското търсене и влиянието на суровинния фактор.
- Продукцията на леката промишленост в повечето случаи е малка по обем, но с висока стойност и дълготрайна.
- Производствата, отнасящи се към отрасъла, се отличават с относително по-слабо замърсяване на природната среда с отпадни продукти в сравнение с другите отрасли на промишлеността.
- Повечето производства предоставят работни места основно за женска работна сила, поради спецификата на технологията.
- Производствата от леката промишленост имат повсеместно разпространение.
- Разходите за суровини в отделните подотрасли се движат между 30% /шивашката промишленост/ и 60% /текстилната и полиграфичната промишленост/.

Място на леката промишленост в структурата

на промишлеността и НС.

Мястото на отрасъла се определя от дела му в ОПП, ОПФ, дела на заетите, предназначението на продукцията, дела в износа и вноса на страната и др. Към леката промишленост се отнасят следните отрасли и производства: текстилна промишленост; трикотажна; шивашка; кожаро-кожухарска; обувна; кожено-галантерийна; полиграфическа.

Фактори и условия за развитие на леката промишленост.

Основен фактор за развитието на отрасъла е суровинната база. Тя е съставена от селскостопански /естествени/ суровини и суровини, създадени в химическата промишленост - изкуствени кожи, изкуствени ходила, бои, лакове, лепила и др.

От естествените суровини с най-голямо значение са техническите култури /лен, коноп, памук/ и част от продукцията на животновъдството /кожи, вълна, пашкули/. България не задоволява нуждите на леката промишленост от естествени суровини, поради което се налага внос на памук, кожи, вълна, ленени стъбла, копринени пашкули и др. С това продукцията се оскъпява значително и се ограничават нейните пазари. Страната е принудена да внася около 80% от необходимия памук, около 50% от необходимата вълна и почти 100% от необходимите ленени и конопени стъбла. Внася се и значително количество кожи от Германия, Турция, Аржентина, Бразилия, Монголия и други страни.

В перспектива се очаква разширяване и подобряване на естествената суровинна база на отрасъла.

Успоредно с ограничаването на естествената суровинна база, през последните 20 години значително се разширява суровинната база от произведения на химическата промишленост - изкуствени и химически влакна, изкуствени кожи и др. Основните доставчици на тези суровини

са в Бургас /полиакрилни влакна/, Видин /полиестерни и полиамидни влакна/, Ямбол /полиестерни влакна/, Свищов /изкуствени влакна от целулоза/.

Икономическата база за развитието на отрасъла е представена от предприятията в подотраслите ѝ, действащите технологии за производство и техническото състояние на производствените машини. Така например широко използвано в българските текстилни предприятия е безвратенното предене на памучните прежди, а около 60% от станове са безсвалкови. Почти всички текстилни предприятия са снабдени с високопроизводителни линии за избелване, мерсеризиране и оцветяване на тъканите.

Силно влияние върху развитието на леката промишленост оказват и социално-икономическите фактори /пазари, собственост на машините и предприятията, състояние на транспортната и социалната инфраструктура в и около предприятията, внедряване на най-новите научни достижения, брой и качество на работната сила и др./.

Пазарите оказват силно влияние върху производствата от леката промишленост чрез своите специфични изисквания за качеството и количеството на продукцията. През последните няколко години вътрешните пазари са значително ограничени, поради спадането на покупателната способност на българското население. Същевременно стесняването на вътрешните пазари се дължи и на ограниченото използване на редица суровини в тежката индустрия. Успоредно със стесняването на вътрешните пазари, след 1989 г. значително се ограничават и външните пазари с разпадането на СИВ. България се специализира в рамките на СИВ в производството на памучни, ленени и вълнени тъкани, кожени изделия, обувки, готови облекла /конфекция/. Днес се налага коренно преструктуриране на производствения

асортимент в леката промишленост и значително повишаване на качеството на продукцията.

Работната сила оказва влияние чрез количеството и качествените си характеристики /възраст, квалификация, производствен опит, полова структура, традиции и др./. Повечето производства от отрасъла позволяват широкото използване на женска работна ръка, поради което леката промишленост е териториално ориентирана към региони с излишък от женска работна сила - Родопите, големите центрове на тежката индустрия и др.

Транспортният фактор оказва все по-слабо влияние върху развитието на леката промишленост, поради повсеместното разпространение на предприятията, сравнително добрата транспортна инфраструктура и транспортабилността на готовата продукция и суровините.

С усъвършенстване на технологиите за производство все по-слабо влияние върху развитието на леката промишленост оказва и производството на електроенергия.

Силно въздействащ фактор върху развитието на отрасъла е приложението на най-новите научни открития. Те спомагат за намаляване на разходите за суровини и електроенергия и за повишаване на качеството на произвежданата продукция.

Важен фактор за развитието на отраслите от леката промишленост са чуждестранните инвестиции. Трябва да се подчертае, че основната част от привлечените инвестиции в промишлеността са усвоени именно в отраслите на леката промишленост, поради наличието на местни суровини, производствен опит на населението и традиционни пазари за продукцията.

Екологичен фактор. Неговото влияние все повече нараства, което се дължи от една страна на значителното замърсяване на природната среда от страна на някои производства, а от друга страна - на налагащата се необходимост от

устойчиво развитие на България.

Развитие и отраслова структура на леката промишленост.

Развитието на леката промишленост като цяло и на отделните ѝ отрасли е на базата на занаятчийското и манифактурно производство в българските земи през XIX в., традиционния опит на българското население в отделни производства, относително евтината работна ръка, наличието на пазари за готовата продукция, относително ниската капиталоемкост на повечето производства, осигуреността с местни суровини за повечето производства и др. Леката промишленост е водеща през първите десетилетия след Освобождението и дори през периода на световната икономическа криза 1929-1934г.

Текстилна промишленост.

Водещ подотрасъл на леката промишленост и основа на индустрията в България е текстилното производство. Върху развитието и териториалната организация на текстилната промишленост влияние оказват множество фактори, сред които изпъкват:

а/ социално-икономическите условия в страната /потребностите на стопанството и населението от текстилни изделия/;

б/ природно-ресурсният потенциал, който определя суровинната база чрез възможностите за развитие на земеделието;

в/ необходимостта от техническо усъвършенстване на текстилното производство, използването на химически влакна като заместители на естествените суровини и др.;

г/ Усъвършенстването на организацията на труда в текстилните предприятия чрез въвеждането на такива форми като концентрация, комбиниране, коопериране, специализация и др.

Под въздействието на тези и редица други

фактори, днес могат да бъдат разкрити редица закономерности в териториалната организация на текстилното производство:

1/. В близост до суровините са разположени някои технологични етапи на текстилното производство като предачеството, както и подотраслите ленотекстилна и копринотекстилна промишленост.

2/. В потребителските центрове и в районите, разполагащи с работна ръка, се намират главно предприятия от памукотекстилната промишленост, както и тъкачни предприятия от другите подотрасли. В тази връзка са построени големи предприятия в София, Пловдив, Варна и други по-големи градове.

3/. В региони с благоприятно транспортно-географско положение, с оглед вноса на суровини и износа на готовата продукция, са разположени предприятия от памукотекстилната и отчасти на вълнотекстилната промишленост, както и някои предачни предприятия. Такива има във Варна, Бургас, Русе и др. Развитието на текстилната промишленост в България датира от началото на XIX в. с пускането в действие през 1834 г. на текстилната фабрика на Добри Желязков /Фабрикаджията/ в Сливен. До Освобождението текстилното производство е застъпено основно в Старопланинската област и Средногорието, където има изобилие на суровини /вълна/, води и работна ръка. В тази връзка като естествено продължение на занаятчийското производство на аби, шаяци, гайтани, сукна и др., още преди Освобождението са пуснати в действие текстилни фабрики и в Сопот, Карлово, Велико Търново, Пловдив и редица други средища.

След Освобождението развитието на текстилната промишленост е с ускорени темпове, продиктувани от наличието на местни суровини, осигурени пазари, работна ръка и протекционистичната политика на българските правителства. Все пак, през този период трябва

да се отбележи, че построените мощности далеч надхвърлят възможностите на суровинната база, поради което се внася памук от Египет и други страни. Като памукотекстилни центрове през периода се развиват пристанищните градове Варна, Русе и Бургас. Други текстилни центрове до края на Втората световна война са София, Габрово, Пловдив, Сливен, Враца и Стара Загора /като консумативни центрове и селища, разполагащи със свободна работна ръка/. През този период приоритетно развитие получава тъкачеството, което е застъпено във всички по-големи градове.

През 30-те години на XX век в областите Хасково, Пловдив, Враца, В. Търново, Плевен и Русе започва отглеждането на копринени буби и добиването на естествена суровина за копринотекстилната промишленост. През този период България е един от основните износители на копринени пашкули в Европа. За значението на отрасъла доказателство е фактът, че в предприятията му работят около 33% от заетите в индустрията, които произвеждат 20% от ОПП в страната /заедно с шивашката промишленост/. След Втората световна война настъпват значителни промени в броя на текстилните предприятия, но не се променя тяхната териториална организация. По време на национализацията в края на 1947 г. по брой на национализирани предприятия текстилната промишленост отстъпва единствено на ХВП. През последните 50 години в страната се развиват редица нови подотрасли като ленено- и конопотекстилната промишленост, а повечето текстилни предприятия са удрени. Днес в отрасъла работят около 150 предприятия в обществен и множество дребни предприятия в частния сектор. Само малка част от тях са комбинати, в които са застъпени всички дейности от подготовката на суровините, тъкане, предене и боядисване /апретура/.

През последните 50 години обемът

на производството в отрасъла нараства неколкостранно, но делът на отрасъла в ОПП намалява значително. За това допринасят трудностите по снабдяването със суровини и налагащият се внос на вълна, памук и коприна. Ограничаването на външните пазари с разпадането на СИВ определя и намаляването на заетостта и на обема на продукцията в отрасъла през последните 10 години. Днес в текстилната и трикотажната промишленост са заети 40605 д. Делът им от заетите в страната е едва 1,3%, като 79,5% от тях са в частния сектор на отрасъла. През последните 10 години се отбелязва трайна тенденция към намаляване дела на текстилната и трикотажната промишленост в ОПП, като през 1999г. той достига 2,8%. Отрасълът участва с 4,4% в износа и с 7,8% във вноса на България заедно с трикотажната промишленост. Това нарастване се дължи основно на напредналият процес на приватизиране на предприятията и на недостига на местни суровини.

Към отрасъла се отнасят: памукотекстилната, вълнотекстилната, копринотекстилната, ленотекстилната, конопотекстилната промишленост и производството на декоративен текстил.

Водещ подотрасъл е памукотекстилната промишленост, произвеждаща около 30% от общата продукция на текстилната промишленост. Водещото ѝ място се дължи на широкото приложение на памучните тъкани и на производствените традиции. Делът ѝ в текстилната продукция постоянно намалява във връзка с вноса на скъпа суровина и ограничаването на вътрешните и външните пазари. През последните 10 години годишно се внасят около 27000-30000т. памук главно от Казахстан, Индия, Египет.

Началото на памукотекстилното производство в България се полага през 1903 г. с пускането на памукотекстилната фабрика в Ямбол.

През периода 1939-1980 г. производството в натура нараства около 10 пъти, но през последните 20 години обемът на продукцията е спаднал около 4 пъти.

Около 33% от платовете се тъкат в Западния Тракийско-Родопски регион, около 19% - в Северозападния регион и около 16% в Северна Централна България. Като цяло предприятията в Северна България произвеждат 46% от памучните платове и почти толкова от памучните прежди в страната. Основните центрове там са Варна, Русе, В. Търново, Плевен, Враца и Монтана. Центрове на памукотекстилната промишленост в Южна България са София, Пловдив, Ямбол, Хасково и Благоевград. Комбинатната форма на производство в подотрасъла е слабо застъпена. Основната част от продукцията се използва в шивашката промишленост, около 30% - в други промишлени отрасли. В перспектива се очаква ново разширяване на производството във връзка с нарасналото търсене на текстил от естествен памук както у нас, така и на световните пазари. Вълнено-текстилната промишленост полага основите на текстилното и въобще на индустриалното производство в България. За разлика от памукотекстилното, производството на вълнен текстил е застъпено основно в комбинати, тъй като се използва местна суровина. Още преди Освобождението центрове на това производство са Сливен, Габрово, Самоков, Казанлък и редица други селища в планинските и полупланински райони. И до днес тази териториална организация в общи линии е запазена под въздействието на суровинния фактор. През последните 20 години се отбелязва значителен спад на продукцията в подотрасъла, поради намаляването на животновъдната продукция и ограничаването на пазарите.

Ограничаването на местната суровинна база води до нарастване на вноса на вълна, което оскъпява продукцията и ограничава пазарите.

През последните години вносът намалява, като през 1998 г. са внесени 3602 т вълна, главно от страните в Средна Азия.

Производството на декоративни тъкани /одеяла, килими, дамаски и др./ се явява естествено продължение на вълнотекстилното производство. През последните 12 години производството на килими и килимени изделия спада 6 пъти, като през 1998 г. са произведени едва 0,633 млн. м². Основни центрове за тези производства са Чипровци, Котел, Панагюрище, Сливен и др. В България се произвеждат както “чипровски”, така и “персийски” тип килими, които в основната си част се изнасят в чужбина. Производството на одеяла през последните 6 години намалява 3 пъти, като през 1998 г. са произведени 1,3 млн.м. Основни центрове на това производство са Троян, Силистра, Добрич и Сливен.

През последните 20 години в страната се развива и производството на мокети. От началото на 90-те години производството им спада 2 пъти, като през 1998 г. са произведени 0,6 млн.м² мокети. Главна причина за този спад е сниженото потребление на този вид подови настилки.

Под въздействието на суровинния и потребителския фактор основната част от вълнения текстил в България се произвежда в Югоизточния регион (над 35%), Източния Тракийско-Родопски регион (около 30%) и Северна Централна България (около 19%). През последните няколко години нараства делът на производството в Южна България за сметка на производството в Северна България, което е във връзка с осигуреността със суровини. В перспектива се очаква нарастване на производството в подотрасъла, поради наличието на производствен опит и традиции и очаквано възстановяване на животновъдството в страната. Копринено-текстилната промишленост е сравнително нов текстилен подотрасъл, развит

в България след Първата световна война. През последните 30 години с намаляването на площите с черничеви насаждения и ограничаването на суровинната база се налага нарастващ внос на бубено семе, пашкули и сурова коприна от чужбина. Същевременно все по-голяма част от суровините е представена от изкуствени влакна, произведени в Димитровград. Ограничаването на суровинната база и външните пазари определя и значителното намаляване обема на продукцията в подотрасъла.

За разлика от останалите текстилни подотрасли, в копринотекстилната промишленост отделните технологични етапи са териториално разграничени. Първичната преработка на копринените пашкули се извършва в районите на отглеждане на копринени буби /Хасково, Свиленград, Харманли, а до скоро и във Враца/. Производството на копринена прежда /греж/ е застъпено в Хасково и Велико Търново, а производството на платове - в Казанлък, Свиленград, Харманли, Враца, Русе, Карлово, София, Пловдив и др. Основната част от производството на платове (около 71%) е съсредоточено в предприятията от Южна Централна България. В перспектива се очаква ново нарастване на производството на копринени тъкани от естествена коприна, поради търсенето им на световните пазари.

Ленено-конопената текстилна промишленост също намалява производството си значително през последните години, поради липсата на местна суровина и ограничаването на вътрешните и външни пазари.

Първичната преработка на ленените стъбла /кисненето и разнищването/ се извършва в районите на отглеждане на лен /Шабла, Велинград, Перник, Самоков/, а производството на ленени тъкани е концентрирано във фирма “Рилски лен” в град Самоков, като съвсем малка част от производството на тъкани е застъпена в

Провадия. Основната част от ленените тъкани се използва за спално бельо и горни облекла. Търсенето на продукцията на световните пазари и възможностите за възстановяване на лененото производство са благоприятни предпоставки за бъдещото развитие на ленено-текстилната промишленост.

През последните 10 години значителен спад бележи и продукцията на конопено-текстилната промишленост, поради ограничаването на площите с коноп по Дунавското крайбрежие. Първичната преработка на конопените стъбла се извършва в районите на отглеждане на коноп под влиянието на транспортния фактор и на обема на суровините. Центрове за тази преработка са Тутракан, Бяла Слатина, Лом, Мездра. Производството на конопени тъкани е съсредоточено в град Пазарджик. От тези тъкани се произвеждат опаковки, чулове за животни, зебла за тютюнопроизводството, въжета и други продукти, необходими за стопанската дейност и бита на хората.

Под въздействието на природните и социално-икономическите фактори в България са формирани 4 района на текстилната промишленост със съответната специализация:

1/. Софийски - обхваща град София и областите Софийска, Пернишка, Кюстендилска. Главните фактори, повлияли за формирането и специализацията му, са потреблението, работната сила, благоприятното географско положение, суровинната база, научно-техническата и технологичната база. Развити са памуко-, ленено- и вълнено-текстилната промишленост. Към този район гравитира и Благоевград като център на памукотекстилната промишленост.

2/. Габровски - обхваща област Габрово. Формиран е на основата на суровинната база в Централна Стара планина, на производствения опит на населението, географското му положение и производството на текстилни машини. Специализиран е основно във вълнено-

текстилното производство, а основните му центрове са Габрово, Трявна, Дряново, Севлиево и Велико Търново.

3/. Пловдивски - обхваща територията на Пловдивска и Пазарджишка област и е специализиран в производството на памучен и вълнен текстил, както и в килимарството и производството на одеяла. Формирането му е под въздействието на суровинния, потребителския и фактора "работна сила", както и на благоприятното му географско положение.

4/. Сливенски - формиран е върху територията на Сливенска и Ямболска област под въздействието на суровинния фактор /вълна, химически влакна от Ямбол и др./ и работната сила. Специализиран е в производството на вълнен и памучен текстил и на килими. Основните центрове са Сливен, Ямбол и Котел.

Извън границите на посочените текстилни райони са развити текстилните възли Хасково-Димитровград-Харманли /копринен и памучен текстил/ и Враца-Мездра /памучен и копринен текстил/. Като текстилни центрове изпъкват Варна /вълнен текстил/, Русе /копринен текстил/, Добрич /вълнен текстил/ и Казанлък /вълнен текстил/.

Трикотажна промишленост.

Тя е самостоятелен отрасъл на леката индустрия и промишленост, поради специфичните ѝ технологични особености /машинно плетене/ и естеството на крайния продукт /готово облекло/. Като цяло този отрасъл има постоянни пазари, но качеството на продукцията не отговаря на международните стандарти. Началото на този отрасъл се поставя в 1930г. За суровина се използват памучни, вълнени, копринени и други преди. В тази връзка често трикотажното производство се отнася към текстилната промишленост.

Основни центрове на трикотажната промишленост са градовете, разполагащи с

излишък на женска работна ръка - София, Пловдив, Стара Загора, Сливен, Смолян, Мадан, Рудозем и др.

През последните 10 години обемът на производството в отрасъла значително спада, поради намаляването на продукцията в текстилната промишленост и ограничаването на пазарите /вътрешни и външни.

В производството на различни трикотажни изделия има ясно изразена териториална специализация на предприятията. Така например, трикотажно бельо се произвежда основно в София, Габрово, Трявна, Стара Загора, Кърджали, Разград. Горно трикотажно облекло се произвежда главно в София, Пловдив, Плевен, Севлиево, Петрич и Стара Загора.

Към трикотажната промишленост условно може да се отнесе и производството на чорапи и чорапогачи, тъй като в технологично отношение то не се различава от останалите трикотажни производства. Производството на чорапи е застъпено в София, Русе и Сливен, а производството на чорапогачи е съсредоточено в София. Поради ограниченото търсене на вътрешния пазар и конкуренцията отвън, производството на чорапи и чорапогачи през последните 20 години значително намалява - от 63,2млн. чифта през 1980г. на 37,9млн. чифта през 1999г.

Производството на конци е съсредоточено в Казанлък /фирма "България"/, а на ципове и пасмантерия - в Гоце Делчев и Първомай. Тези производства, наред с производството на чорапи, разполагат със сравнително постоянни вътрешни пазари, което е благоприятна предпоставка за развитието им в бъдеще.

Шивашка промишленост.

Този отрасъл може да се приеме като естествено продължение на текстилното производство, тъй като шивашките предприятия са основният

потребител на тъкани. Шивашката промишленост решава важни социални задачи, като осигурява облекла за населението и работни места, предимно за жени без висока квалификация. В тази връзка развитието ѝ "съпътства" това на отраслите от тежката индустрия, в която е заета основно мъжка работна ръка. Продукцията на отрасъла има стабилни пазари в България и в чужбина, а естеството и качеството на труда дават възможност за бърза приватизация на предприятията и навлизането на чужди капитали в тях. Сега в страната работят около 300 по-големи предприятия, като по-голямата част от тях са в частния сектор. Те са повсеместно разпространени, но с най-големи мощности са тези в София, Пловдив, Варна, Видин, Плевен, Русе, Велико Търново и други по-големи градове. Тези предприятия имат строга специализация - детски облекла се шият в предприятията в Бяла Слатина, Чирпан, Добрич; мъжки ризи и дамски блузи - основно в Панагюрище, София, Видин и Калोфер; спортни и работни облекла - в Петрич, Луковит и Дупница; горни връхни дрехи - главно в София, Пловдив, Русе и други по-големи селища. Тази специализация на предприятията в различни региони от страната се дължи на производствения опит на работната ръка, на потребителското търсене и на благоприятното транспортно-географско положение на селищата. Кожаро-кожухарска промишленост.

Този отрасъл включва обработката на кожи и производството на разнообразни продукти с потребителско и производствено предназначение - кожени облекла, кожуси, чанти, куфари, ремъци, колани, ръкавици. Като суровина за тези производства се използват естествени и изкуствени кожи. Разходите за суровини и материали са намалени през последните години на около 50% от себестойността на крайната продукция, поради което и влиянието на суровинния фактор е понижено. Технологиите на производството

в отрасъла изисква използването на големи количества вода /около 10 млн.м³ годишно/, при което технологичната вода се замърсява. Върху развитието на отрасъла силно влияние оказват и потреблението, както и производственият опит на населението. Суровинният фактор е определящ за развитието на кожарската промишленост в Габрово, Севлиево, Етрополе, Русе, Търговище, Шумен и други центрове на животновъдни райони, очертали се като такива още преди Освобождението. Отделните предприятия са подчертано специализирани. Кожи от едър рогат добитък се обработват основно в Габрово, Русе и Търговище. Кожи от дребен добитък се обработват главно в Ловеч и Етрополе. Основният център за производството на кожени облекла, ръкавици и кожени шапки е Ловеч /"Велур"/. Кожуси, колани и други кожени изделия се произвеждат в София, Пловдив, Добрич, Димитровград и др. През последните години, поради намаляването на продукцията на животновъдството, се налага внос на кожи, който намалява от 4000 т в началото на 90-те години на 400 т през 1998г. - главно от Холандия, Индия и др. Наред с кожите от рогат добитък, в България се внасят и кожи от редки животински видове /лисици, норки, белки и др./. В тази връзка отрасълът, заедно с обувната и кожено-галантерийната промишленост, участва с около 3,3% в износа и 2,0% във вноса на страната.

Ограничаването на суровинната база и потреблението на обработени кожи е причина за значителното намаляване на продукцията в отрасъла през последните 30 години.

Като подотрасъл на кожаро-кожухарската промишленост може да се приеме производството на кожена галантерия /куфари, чанти, колани, ръкавици и др./. Тези артикули се произвеждат основно в София, Пловдив, Варна, Русе, Димитровград и Плевен. Поради ограничаването на вътрешния пазар производството на кожена

галантерия намалява значително през последните 10 години.

Текстилната промишленост

Текстилната промишленост заема важно място в производствената структура на страната. Тя има много добри условия за развитие, суровини, пазар, опитна работна ръка. Текстилната промишленост има следните подотрасли: Памучна, вълнена, копривна и конопена. Памукотекстилната промишленост е най - важният ни текстилен подотрасъл - дава 50% от текстилната ни продукция. В него са заети половината от текстилните работници на страната. С оглед експлоатацията на работна сила при капитализма се изградиха много, предимно тъкачни предприятия за преработка главно на вносен памук и вносни прежди. Така се стигна до голяма диспропорция между предачната и тъкачната промишленост. Вносните суровини и Вносните суровини и полуфабрикати поставиха нашето производство под силната зависимост от империалистическите страни - Германия, Италия, Англия и др. През 1939 г. общото производство на памучни тъкани достигна едва 34 млн. м. В условията на социализма памукотекстилната промишленост планомерно измени производствената си структура. С изграждането на модерните памукопредачни фабрики в София, Пловдив, Габрово, Плевен и с разширяване на съществуващите се създаде пропорционалност между предачните и тъкачните мощности. Увеличи се производството, разнообрази се и се подобри качеството. Усвоено е производството на платове и синтетични влакна които са по - трайни и по - практични. Необходимият памук се внася от СССР, АРЕ и други страни, които закупуват и значителна част от продукцията. Така в подотрасълът се създават трайно производствено потребителски връзки. Памуко - текстилната промишленост се

самоустановява предимно в центровете с работна ръка. В сравнение с памучната териториалната структура на вълненотекстилната промишленост показва някои особености. Преди всичко тя е териториално по - съсредоточена. Затова предприятията в Габрово, Сливен и Добрич и София дават около 70% от цялата и продукция. Териториалната съсредоточеност е в връзка с някои технико - икономически особености. За нея е характерно развитието на пълен цикъл от първичната обработка на вълната до производството на тъканите. Изграждането на предприятия - комбинати, има по големи предимства, отколкото на специализирани предприятия, само за преди, само за тъкани или апретура. Коприненотекстилната промишленост е традиционен текстилен клон за България. Освен в средищата на работна ръка - София, Русе и Карлово, коприненотекстилната промишленост е застъпена и в бубарските райони - Хасково, Свиленград, Велико Търново и Враца.

Традициите в производството на текстил се предопределят от забележително събитие – построяването през 1834 г. в град Сливен на първата текстилна фабрика от Добри Желязков, която е и първото промишлено предприятие на Балканския полуостров. С нейното създаване прохода и българската индустрия. И до наши дни Сливен е един от текстилните центрове на България. Тук се намират едни от най-големите текстилни предприятия в страната - инвестиция на италианския концерн „Миролио“. С важно значение е производството на килими на много известния производител „Декотекс Карпет“ АД. Значително място заемат множеството малки фирми, произвеждащи хавлиени тъкани и изделия, мъжки и дамски чорапи, облекло и др. Регионът е известен и с традиционното за град Котел и селищата около него ръчно производство на изтъкани с фолклорни мотиви килими.

Във връзка с по-горе написаното искам да

подчертая, че промишлеността и икономиката на всяка държава, в това число и България е пряко свързана с нейните традиции, култура и обичаи, които по деликатен начин напомнят за нашето минало като деликатен мотив от народна носия, нежно вътъкан в модерен, съвременен тоалет. Може би завръщането и поглед към нашата култура от древни времена ще ни покаже правилната посока, в която да вървим и да помогнем на нашата прекрасна родина - България, както и на нас самите като народ, за едно устойчиво икономическо развитие и по-добро качество на живот.

Затова в цивилизованите страни отношението на властите към културното наследство е мерило за политическа мъдрост и далновидност. Осъзнава се първостепенната значимост на този ресурс и се вземат мерки той да бъде съхранен и оползотворен. На другия край на тази цивилизационна ос е другата страна на монетата - държава, която взривява своите ценности. Признак на цивилизованост е формирането на политика за опазване и използване на културното наследство, с три задължителни цели: идентификация на културните ценности (тежко на държава, която не е наясно със собствените си ценности!); физическо съхраняване на наследството, като невъзвратима ценност, намираща се постоянно на границите на застрашеност; използване на наследството за нуждите на съвременния живот. За реализацията на тази политика се приемат закони, регламентира се система за управление, осигуряват се финансови, човешки и материални ресурси.

С навлизането на света във века на информационното общество се изявиха нови тенденции на европейските културни политики в тази област, свързани с една нова визия за културното наследство и за неговата нарастваща роля. Променят се представите за самото наследство, разглеждано вече като цялостна

“културна среда”, включваща осезаеми и неосезаеми ценности; за дейността по опазване, схващана все повече като колективен обществен процес; за използването на наследството като ресурс за развитие. Това неизбежно се отразява върху законодателството, управлението и средствата за постигане на целите. “Къде сме ние” в този процес?

Антропогенни ресурси на територията на град Сливен:

Територията на днешния град и близките околности са обитавани от хилядолетия. Историята ни отвежда към времето на траките и после пласт върху пласт откриваме присъствието на римляни, славяни, гърци, усещаме духа на Първото и Второто българско царство.

Родно място на българската индустрия

Timeline на потребителската индустрия в България

Текстилната промишленост полага началото на фабричното производство у нас. Навършиха се повече от 225 години от раждането на бащата на индустрията в България – Добри Желязков Фабрикаджията и над 190 години от основаната от него първа сукнена фабрика в гр. Сливен през 1834 г. – първата фабрика в европейската част на Османската империя. Тя служи за основа на първото капиталистическо индустриално текстилно дружество в Сливен, което произвежда сукна за Румелия и Турция. През 1887 г. фабриките в страната са 92, през 1894 г. – 130, през 1900 г. – 143 с 5848 работници. Според Константин Иречек производството в България е качествено и се равнява на западна изработка. До 1894 г. само в Сливен са построени 16 фабрики, във Велико Търново има фабрики за коприни и бояджийска фабрика, в Трявна – 2 фабрики за шаяк и една за гайтани, в Свищовско – 2 плетачници, в Карлово – най-модерната за времето си копринена фабрика, в Казанлък – една

текстилна фабрика. От Освобождението през 1878 г. до Съединението през 1885 г. в Пловдив са изградени 12 промишлени предприятия, в Габрово – механичната вълнено-текстилна предачница на Иван Калпазанов, в Севлиево започва работа кожарско предприятие с табашко и обушарско отделение. Във Варна е създадено „Първо българско анонимно привилегировано дружество за памучни прежди“, снабдено с вносни машини с висока производителност. От 1897 до 1901 г., България е обхваната от остра икономическа криза, която разстройва промишлеността, търговията, финансите и земеделието. След кризата българската лека промишленост, както и цялата българска икономика, са в подем. Пазарът се оживява, производството се увеличава, фабричната промишленост се стабилизира – започва процесът на концентрация и централизация на капиталите. В навечерието на Втората световна война България е била най-развитата в икономическо отношение страна на Балканския полуостров, а най-голям дял за това има индустрията, произвеждаща стоки за потребление, които формират и по-голямата част от износа на страната.

Музеят на текстилната индустрия в град Сливен

През първата половина на 19 в. Сливен се развива като голям индустриален център в България, тогава в пределите на Османската империя. Тогава в Сливен започва експлоатацията на първия текстилен завод на Балканския полуостров. Неговата сграда, заедно с тази на съседното текстилно училище, открито през 1906 г., са обявени за паметници на културата. Сградата на първата фабрика се намира в „Национал“. На снимката е една от сградите на втората, държавна, фабрика в Сливен, която е недвижимо културно наследство от национално значение. Сградата на музея е архитектурен паметник на културата от

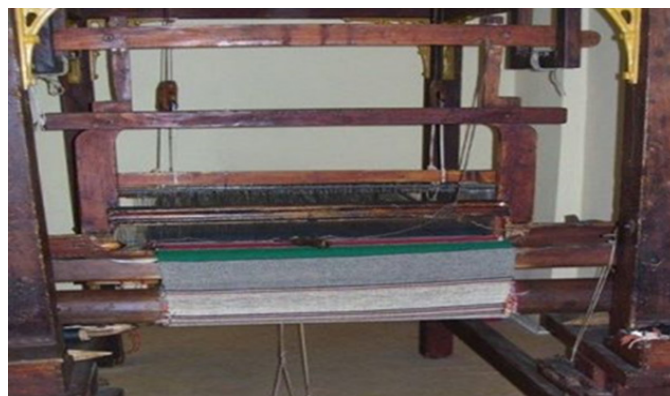
местно значение.

Понастоящем старото училище е превърната в единствения по рода си в България “Музей на текстилната индустрия”. Музеят е създаден през 1984 г., Експозицията е открита през 1986 г., а колекцията е открита през 1984 г. по случай 150 годишнината от създаването на предприятието. Разполага с над 3000 експоната, които оформят 36 големи колекции, както и с богата библиотека. Той е част от 100-те национални туристически обекта на България, а от 1998 г. той е член на Европейската текстилна мрежа.

Експозицията в него представя зараждането и развитието на текстилното производство и занаятчийство още от дълбока древност до 70-те години на 20 /XX/ в. Изложението е подредено по хронологичен ред, което позволява да се видят най-примитивните приспособления и далеч по-напредналите технологии от близкото минало. Най-съществената част за посетителите е динамичността по време на разглеждането. Голяма част от техниката в музея е работеща и това позволява на 27 места в залите да се извършва демонстрация. Сбирката може да бъде разгледана в две направления – ръчно и фабрично производство. Обиколката започва от втория етаж на сградата и минава на първия, където са разположени големите машини.

Секцията “Ръчно производство” ни запознава с техниките и уредите, с които боравят майсторите от древните времена, около 7 хил. пр.н.е., до

значително усъвършенствания процес на работа през 19 в. Сред най-примитивните инструменти, свързани с производството на тъканите са хурките и вретената, които са неизменна част от домакинските принадлежности на една жена в продължение на стотици години. В експозицията може да се види възстановка на най-стария стан, използван по нашите земи, датиран от 7 хил. пр.н.е. – вертикален стан с тежести. Наред с него са още много други тъкачни и предачни оръдия като стан с кори и гребен, педалния стан, предачните колела и чекръци. Акцентирано е на едно от първите гениални изобретения тази сфера – стан с “леляка”, създаден от Джон Кей през 1733 г. Друго революционно откритие е станът за фигурално тъкане, при който за пръв път се използва работеща програма към тъкачната машина, с която се управлява индивидуално всяка нишка.

Отделено е място за текстилните занаяти, които се развиват в България още от 15 /XV/ в. Тук може да се наблюдава начинът на производство на коприната и омотаването на копринените нишки от пашкулите. Абаджийството и гайтанджийството са сред основните поминъци на българското население и в музея е отделено място за тях. Наред с тях е басмаджийството, което днес наричаме щамповане. Обърнато е внимание и на по-рядко срещания занаят – мутафчийство, който се занимава с изработването на грубите изделия от животинска козина – “козаци”. Не

на последно място е килимарството, което се е превърнало в традиция из някои местности по сливения край.

Ръчно текстилно производство

Раздел „Ръчно текстилно производство“ обхваща периода от VII хилядолетие преди Христа до края на XIX век. Представя ранни уреди за прядене и тъкане, съоръжения и техники, използвани в домашното, занаятчийското и манифактурното производство по българските земи, първи изобретения, поставили началото на индустриализацията в Европа и у нас.

Текстилни занаяти

В раздел „Текстилни занаяти“ са представени някои от текстилните занаяти, разпространени по българските земи и получили разцвет през XVIII и XIX век: копринарство, абаджийство, бояджийство, гайтанджийство, басмаджийство, мутафчийство и килимарство.

Демонстрации: източване на копринена нишка на свилоочен долап, сплитане на кръгъл шнур на гайтанджийски чарк, текстилно печатане с дървени щампи, котленска килимена техника.

Специално място е отделено за основателя на българската индустрия – Добри Желязков Фабрикаджията.

Текстилни занаяти

Басмаджийство – украсяване на памучни платове с дървени щампи

Копринени пашкули

Творчески ателиета

В Музея на текстилната индустрия в Сливен организират творчески ателиета по тъкане, текстилно печатане, точене на коприна /такова няма/, тъкане на кори, рисуване върху коприна, плъстене на вълна, плетене на верижки и други за ученици, възрастни и лица със специални потребности. Музеен специалист запознава участниците с историята и технологията на съответната приложна техника и осигурява всички необходими материали и пособия. Участниците имат за задача да създадат художествена творба, като приложат наученото. Ателиетата могат да се проведат не само на територията на музея, но и по предварителна заявка на открито, в класна стая или детска градина.

Машинно текстилно производство

Фабричното машинно производство е представено чрез етапите на развитие на текстилната индустрия според използваните суровини, съоръжения, машини и различни форми на организация на производствените дейности. Показано е историческото развитие на предачната и тъкачната техника, както и българският принос в текстилните технологии. Някои от машините са единствени за България действащи образци на техническата култура.

Извършват се демонстрации на: предачна машина с периодично действие, наречена селфактор, произведена в Германия през 1937г.; механичен тъкачен стан „Мария Луиза“, конструиран в Англия през 1893 г.; български лентов тъкачен стан от 1953 г.; български автоматичен тъкачен стан „Янтра“ от 1969г.; пневмо-рапирна тъкачна машина, произведена в Русия през 1961 г.

Плетачна техника

В плетачната зала на постоянната експозиция е проследено историческото развитие на плетачната техника, използвана в България, в контекста на световните тенденции в тази област.

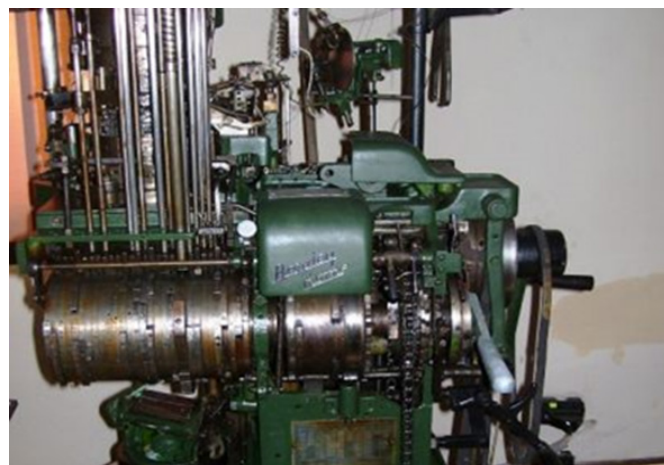
Експонирани са два типа плетачни машини – кръглоплетачни, които се използват за плетене на чорапи, и линейни - предназначени за производство на трикотаж.

Интересни експонати са: ръчна линейна чорапна машина от 1890 г.; плоскоплетачна машина, произведена в България през 1940 г.; двуцилиндрова чорапна машина Bentley Comet, произведена в Англия през 1967 г.; шевна машина за еластични шевове от 1970 г., произведена в Германия.

Извършват се демонстрации на: цилиндрова плетачна машина за чорапи (рендер), създадена в Германия през 1940 г.; чорапна плетачна машина Ideal, Германия, 1940 г.; бримкосъединяваща машина (кетел), Германия, 1969 г.; двуцилиндрова плетачна машина за чорапи D2LC, Чехия, 1972 г.; линейна плетачна машина за облекло, произведена в Германия през 1976 г.

Представена е българската технология за производство на ефектни прежди „Преномит” и първата машина, работеща по този метод, създадена през 1977 г. Технологията е патентована в повече от 20 държави по света.

Държавата и съответните институции, като Министерството на културата, както и Министерството на образованието отделят внимание на материалното и нематериалното културно – историческо наследство на България. Тяхната роля е да опазят всички артефакти и сведения от нашата история, превръщайки ги в ценни, антропогенни туристически ресурси, което пък от своя страна ще подпомогне развитието на културен туризъм у нас. Това е от особена важност за страната ни. Всеизвестен факт е, че туристическата индустрия е една от най-доходоносните сфери, не само за България, но и в световен мащаб. През 80-те години на

миналия век, все по-често хората започват да пътуват с цел „културен туризъм“. Интересът на туристите към културното наследство на дадена страна, нейната национална кухня, бит и култура все повече се засилва.

Музеите са основният ресурс, където българи и чужденци се запознават изцяло с историята. От голямо значение е тяхното опазване за бъдещи поколения.

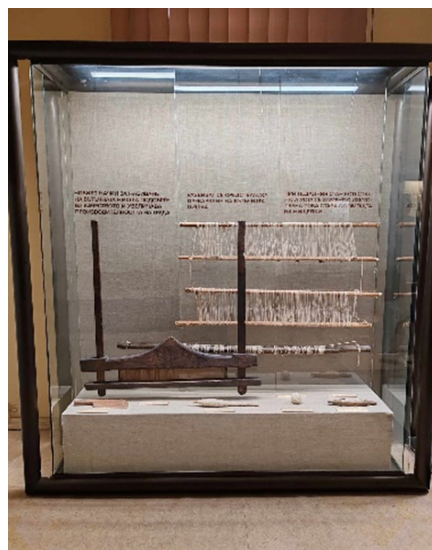
За тази цел, държавата отпуска средства по различни проекти, с които училища като нашето Профилирана хуманитарна гимназия „Дамян Дамянов“ гр. Сливен работят. Една от паралелките е „Екскурзоводско обслужване“

и материалът, който учениците изучават е пряко свързан с природните и антропогенни туристически ресурси на България, в това число и музеите.

Един от тези проекти, чрез който работим с нашите ученици е от 2024-2025 учебна година – „Национална програма България-образователни маршрути“, свързан с практичното обучение на учениците. Министерството на образованието дава възможност на децата и техните учители, да провеждат своите практични занятия в някои от музеите и галериите в съответното населено място, в това число и музея на „Текстилната индустрия“ в Сливен.

Учениците нагледно се запознаха с историческите факти, чрез подробна беседа изнесена от квалифициран екскурзовод и компетентно лице. Интересът им беше привлечен във всяка една от залите на музея. Бяха впечатлени от първите машини, от старите станове, а в ателието за занаяти. Имаха възможност сами да си направят щампа върху парче плат, както са го правели нашите баби и дядовци. Всички бяха изключително доволни и с гордост си запазиха прясно оцветените кърпички, като предварително им беше обяснено, как да довършат технологичния процес в домашна обстановка.

Посоката в която сме се насочили е не само да запознаем учениците с миналото, но и да извлечем полза от вече остарели технологични процеси. Завръщането ни към тях може да ни обедини в една обща кауза за устойчивост и опазване на природните ресурси и екологично мислене. Използването на еко материали и био продукти в леката промишленост, в това число и текстилната, би могло да доведе до опазването на ценни ресурси и възстановяване на екосистемата и околната среда.

Основната концепция – едно голямо спасяване.

Целта е запазване на мястото ни тук на тази планета за по-дълго време. Вече е ясно, че това няма да е вечно, както винаги е било, а и ще бъде, напук на редица съвременни теории. Всичко зависи от хората и по-конкретно от човека, личността и неговата пряка отговорност.

Устойчивото развитие и екологизмът – стожери на зелената идея

Основополагащи принципи на зелената идеология са демилитаризация, антидискриминация, принципите на правовата държава и достойният живот. Идеологията на зелените има 3 ключови стълба: Природата, Човекът – качество на живот, Зелена икономика:

- Първият развива виждането за планетата като един цялостен организъм и неговото опазване, обобщен в израза “екологична рамка”. Тя включва в себе си идеите за пренаселването на планетата, ограничаването на парниковите газове, развиването на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), екологичен мониторинг върху достиженията на генното инженерство и биотехнологиите, свързани с науките химия, физика и други потенциално опасни за човечеството технологии, както и въвеждането на еко такси. Подобни мерки са заложили в програмните документи на Европейския зелен пакт на ЕС до 2050 г.

- Вторият стълб се фокусира върху справедливо разпределяне на ресурси, както на локално, така и на глобално равнище, като по този начин безусловно се осигурят основните човешки блага

и равни възможности на всички граждани. Практически се създава концепция за ново ниво на отношения между световните сили – устойчива, нисковъглеродна икономика, която да запълни пропастта между богати и бедни и да премахне бедността като социален и икономически феномен. Визията е за общество с нова ценностна система, построена върху равните права, възможностите и ненасилието за всички индивиди без значение какъв е техният пол, възраст, религия, социално положение, етнос и национален произход,

¹.Европейски зелен пакт. Достъпно на: 15.02.2022 г.

както и разширяване на “Всеобща декларация за правата на човека” с правото на съхранена околна среда и нейното превръщане във вътрешнодържавна и международна норма на поведение в отношенията между хората, институциите и държавата. Гарантира се правото на човек да бъде различен. Зелените изповядват тезата, че никой индивид, група индивиди или институция няма право да налага на личността да изповядва насила наложени норми. Многообразието да бъде основен фактор в развитието на обществото.

• Третият стълб е базисен и обвързан с т.нар. “зелена икономика”. Зелените, принципно, са против свободния пазар в текущото му състояние и базиран на плановата икономика. В момента сме свидетели на неограничен растеж на производството и на хегемония на глобалните пазари, наложена от транснационалните капитали. „Нещо се е случило с нашата ценностна система, когато правенето на повече пари оправдава средствата...”, пише американският икономист Джоузеф Стиглиц в “Цената на неравенството”, “Как днешното разделено общество застрашава бъдещето ни.” За транснационалните компании регионализмът като форма на управление е най-

предпочитан.

Зелена икономика е такъв тип икономика, в която финансовите политики и инструментариум не представлят опасност за околната среда, а тъкмо напротив, развиват се политики на баланс и сътрудничество между двете сфери, като основният принцип е да не се руши нищо, което може да се завещае на следващото поколение. За постигане на устойчиво развитие е необходим баланс между икономически, социални и екологични аспекти на човешката дейност, но не без значение са и готовността, убедеността и човешките качества на населението. „Устойчиво развитие, поставя на сериозно изпитание всяко едно управление“

Концепцията за устойчиво развитие възниква в резултат на осъзнаването на необходимостта от конструктивни идеи за преодоляването на негативните явления в съвременното общество, застрашаващи човечеството от екологична катастрофа и социална дезорганизация. В този смисъл тя е своеобразен отпор на съществуващите в обществото норми, съдържащите се в тях образци и модели на поведение. Едновременно с това теорията за устройство и развитие въплъщава в себе си нови ценности и нови принципи на регулиране на процесите в областта на икономиката, социалната сфера и околната среда. В този смисъл „устойчиво развитие“ е сложно понятие, което консолидира традиционните схващания за взаимовръзката между човека и природата, придавайки им ново значение, съответстващо на модерната социална теория и практика. Новото в концепцията за устойчивото развитие е, че тя залага на системния подход към основните ценности и формулирането на нормативни принципи, които са база на консенсус за целите, а не “развитието”.

Позитивният екологизъм

Той вижда възможност в развитието на технологиите, иновациите и тяхната способност

да превърнат икономическия растеж в непротиворечащ на идеите на екологизма за запазване на природата. Такъв пример е Брюкселският институт по глобализация, който приема, че новите технологии, съчетани с икономически растеж и иновации, могат да доведат до скъсване на връзката между повишаването на БВП и емисиите въглероден диоксид, които са основен причинител на глобалното затопляне.

Дълбоката истина за зеленото е, че то е собствен вид ценност и никога няма да се интегрира като базисна и основополагаща част на обществото успешно, без познание и образование. Зеленото започва от лъжичката, от семейството и е най-вече в главата. Качествената промяна настъпва само когато има промяна в мисленето, а хората се различават именно по това – начинът им на мислене. Един умен човек беше казал, че най-трудно се преодоляват културните различия, но в Европа все още сякаш всичко е възможно.

Като учител избирам да дам възможност на моите ученици да имат мнение по тези важни въпроси и да могат да го защитават с аргументи. В училище полагаме основите за развитието на новото поколение. Целта е не да бъдат затрупани с информация, а да се подбере основното и най-важно, както и да бъде поднесено по разбираем и интересен начин. Нашите ученици са деца на едно модерно, технологично време. Време на дигитализация, иновации и нови технологии и това трябва да се насърчава, но и ние сме хората, които трябва да им подсказват, че има начин да се съчетае новото със старото и това да доведе до едно устойчиво икономическо развитие, пряко свързано с екологичното мислене.

В последните години темата за екологията и устойчивото развитие става все по-актуална. Промените в климата, замърсяването на околната среда и изчерпването на природните ресурси са само част от проблемите, които изискват нашето внимание. Въпреки че тези глобални въпроси

изглеждат огромни и непосилни за решаване от обикновения човек, малките промени в нашето ежедневие могат да имат значителен ефект. Но какво всъщност означава устойчиво развитие и как можем да допринесем за по-зелено бъдеще? Какво е устойчиво развитие?

Устойчивото развитие е концепция, която обединява икономическото развитие, социалната справедливост и опазването на околната среда. Тя се базира на идеята, че можем да задоволяваме нуждите на настоящето, без да компрометираме възможностите на бъдещите поколения да задоволяват своите нужди. Това изисква отговорно използване на ресурсите и минимизиране на отрицателното въздействие върху природата.

Образование и информираност: Информираността е ключова за промяна. Образованието на хората за екологичните проблеми и възможностите за устойчиво развитие може да доведе до значителни промени в обществото. Екологията и устойчивото развитие са въпроси, които засягат всички нас. Макар че предизвикателствата пред нас са големи, с малки стъпки и лична отговорност можем да допринесем за по-зелено и устойчиво бъдеще. Време е да поемем отговорност за действията си и да започнем да живеем в хармония с природата, защото бъдещето на нашата планета зависи от нас.

Работата с учениците по проект „Национална програма – България-образователни маршрути ни дава възможност да обединим всички тези идеи. Да съчетаем минало и бъдеще. Да отключим съзнанието на новото поколение, за едно по добро развитие и по високо качество на живот, за тях, за нас и за техните деца.

Благодарение на усилията на учителите и подкрепата на държавата, работата по подобни проекти на практика превръща практичното обучение на учениците в реалност. Образователният процес, чрез този проект ще

продължи и през 2025-2026 учебна година.

Българската потребителска индустрия след реструктурирането си в края на миналия и началото на този век се намира в състояние на утвърждаване и развитие на вътрешния, но най-вече на международния пазар. Развитието на производствата в сектора, трайно следват световните тенденции на корпорирание на местния бизнес към глобалните оператори в всички цикли на стопанските процеси. В почти всички браншове на потребителската индустрия (освен в издателската дейност) присъствието на големи чужди компании е безспорен факт, който ясно личи от тяхното място във продажбите и, разбира се, значителният им принос в износната листа на страната. Основни задачи и същевременно перспективи в развитието на бизнеса с потребителски стоки е задълбочаването на производствената специализация в суровинно-осигурени и пазарно конкурентноспособни производства. Изключително важно е да продължава

тяхното организационно и пространствено реструктуриране за постигане на завършеност на стопанските цикли, което ще повиши ефективността им. То е гаранция за по-висока придадена стойност на крайните продукти и повече възможности за значително пазарно присъствие, както и за задълбочаването на хоризонталната и вертикалната интеграция на националното стопанство.

Сливен заема особено място в икономическия живот на България. Тук са направени първите стъпки на българската индустрия, благодарение на обстоятелствата от географски и исторически характер, съчетани с предприемчивостта на сливенеца Добри Желязков. Неговата предприемчивост и буден дух, оказват огромно влияние върху по-късното развитие и съвременния облик на Сливен.

Културно историческо наследство на Сливен и региона

Сливенска област включва селища с богати културни традиции, издържали изпитанието на годините и пренесени до наши дни. Духовността в този край на България се е развивала през вековете благодарение на вроденото ученолюбие и свободолюбия дух на българина, на предприемчивостта му в занаятите и търговията, както и на доброто икономическо развитие на района.

Използвана литература:

- [1] Д-р Табаков С. "Опит за история на град Сливен" – 3 тома.
- [2] д-р Табаков С. - История на град Сливен
- [3] Конвергентна програма на Република България за 2018 – 2021 г.
- [4] Национална програма за развитие България 2020
- [5] Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г.
- [6] Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г.
- [7] Общински план за развитие на Община Сливен за периода 2014 – 2020 г.
- [8] Първа държавна сукнена фабрика - С името на Добри Желязков, наречен от сливенци Фабрикаджията, е свързано изграждането на първата текстилна фабрика в Сливен. Тази сграда е строена през 1843 година и е уникален паметник на културата /ДВ 42/01.09.1972г./.
- [9] „География на леката промишленост в България“
- [10] slivenlife / 31/07/2019
- [11] www.eumis2020.government.bg
- [12] www.fly-academy.com
- [13] www.gallerysliven.com
- [14] www.infotourism.sliven.bg
- [15] www.tuidacastle.sliven.bg
- [16] www.sliven.bg
- [17] www.stotevoivodi.com
- [18] <https://textile-museum.com/>
- [19] Обща характеристика на концепцията за устойчивото развитие. Достъпно на: 15.02.2022 г. на интернет адрес: <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp11/7/7-25.pdf>
- [20] Европейски зелен пакт. Достъпно на: 15.02.2022 г. на интернет адрес: <https://www.consilium.europa.eu/bg/policies/green-deal/>
- [21] 2014. География на България. Физическа и социално-икономическа география. ГИБАН, С., „Форком“,
- [22] <http://www.capital.bg/biblioteka/>
- [23] <https://news.bg/economics/lekata-promishlenost-otrasalat-na-bednite.html>

EDITORIAL BOARD

Assoc. Prof. Ivelin Rahnev, PhD, Editor in Chief Assoc. Prof. Maria Spasova, PhD, IP – BAS, Sofia, technical editor

Prof. Hristo Petrov, PhD, TU - Sofia
Prof. Andreas Charalambus, PhD, TU - Sofia
Prof. Snejina Andonova, PhD, SWU - Blagoevgrad
Prof. Desislava Grabcheva, PhD, UCTM – Sofia
Prof. Radostina A. Angelova, DSc, TU - Sofia
Prof. Zlatina Kazlatcheva, PhD, FTT – Yambol
Assoc. Prof. Darina Zheleva, PhD, UCTM - Sofia
Assoc. Prof. Stela Baltova, PhD, IBS - Botevgrad

Assoc. Prof. Kapka Manasieva, PhD, VFU - Varna
Assoc. Prof. Tatyana Hristova-Popovska, PhD, SWU - Blagoevgrad
Assoc. Prof. Krasimir Drumev, PhD, TU - Gabrovo
Dr. Rosiitza Krueger, FairTrade Bonn, Germany
Dr. Nezabavka Popova-Nedyalkova, NBU - Sofia
Dr. Nikolay Bozhilov, NAA – Sofia

FOREIGN SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Jean-Yves Drean, DSc, UHA-ENSISA-LPMT, Mulhouse, France
Prof. A. Sezai Sarac, DSc, TU-Istanbul, Turkey
Prof. Dr. Yordan Kyosev, DSc, TU-Dresden, Germany
Prof. Goran Demboski, PhD, U “Ss. Cyril and Methodius” - Skopje, N Macedonia
Assoc. Prof. VU Thi Hong Khanh, PhD, HUST - STLF, Vietnam
Prof. Saber Ben Abdessalem, PhD, ENI-Monastir, Tunisie

INFORMATION FOR AUTHORS

RULES FOR DEPOSITING AND PUBLISHING ARTICLES

Submission of a manuscript should be addressed to the Editorial Office via e-mail (textilejournal.editor@fnts.bg), the paper should be written in Bulgarian from Bulgarian authors and in English (working language) for foreigners.

Copyright Transfer Agreement must be signed and returned to our Editorial Office by mail, fax or e-mail as soon as possible, after the preliminary acceptance of the manuscript. By signing this Agreement, the authors warrant that the entire work is original and unpublished, it is submitted only to this journal and all the text, data, Figures and Tables included in this work are original and unpublished and have not been previously published or submitted elsewhere in any form. Please note that the reviewing process begins as soon as we receive this document. In the case when the paper has already been presented at a conference, it can be published in our magazine only if it has not been published in generally available conference materials; in such case, it is necessary to give an appropriate statement placed in Editorial notes at the end of the article.

General style and layout

Volume of a manuscript submitted should not exceed 12 standard journal pages in single column (3600 characters per page), including tables and figures. Format is MS Office Word (normal layout). The editors reserve the right to shorten the article if necessary as well as to alter the title.

Title of a manuscript should not exceed 120 characters.

Full names and surnames of the authors, as well as **full names of the authors' affiliation** – faculty, department, university, institute, company, town and country should be clearly given. Corresponding author should be indicated, and their e-mail address provided.

Abstract of a manuscript should be in English and no longer than one page.

Key-words should be within 4-6 items.

For papers submitted in English (any other working language), the authors are requested to submit a copy with a title, abstract and key words in Bulgarian.

Figures and illustrations with a title and legend should be numbered consecutively (with Arabic numerals) and must be referred in the text. Figures should be integrated in the text with format **JPG at 300 dpi minimum**, and in editable form.

Tables with a title and optional legend should be numbered consecutively and must be referred in the text.

Acknowledgements may be included and should be placed after Conclusions and before References.

Footnotes should be avoided.

References (bibliography) should be cited consecutively in order of appearance in the text, using numbers in square brackets, according to the Vancouver system.

ТЕКСТИЛ СЪБЛЕКТИ

НСТ по текстил,
облекло и кожи

www.tok.fnts.bg

ISSUE 11-12/2024

Open access: CC BY-NC

CONTENTS

UDC

- 687 APPLICATION OF MATHEMATICAL METHODS IN THE STUDY OF
OCCUPATIONAL SAFETY AND ERGONOMICS IN THE LIGHT INDUSTRY
Vasil Chobanov, Ivan Amudzhev..... 365
<https://doi.org/10.53230/tgm.1310-912X.2024.1112.01>
- 33 DEVELOPMENT AND PRESERVATION OF TEXTILE CRAFTS IN THE SLIVEN
REGION
Vesselina Ivanova Ilieva, Maya Valentinova Koycheva..... 371
<https://doi.org/10.53230/tgm.1310-912X.2024.1112.02>

SUBJECT AREA. The papers reflect developments and solutions in textile science and practice. They refer to one of the UDC topics:

- 33, Economics. Economic sciences.
- 377, Special Education. Vocational education. Vocational schools.
- 378, Higher Education. Higher Education Institutions.
- 677, Textile Industry. Technology of textile materials.
- 678, Industry of High Molecular Substances. Rubber industry. Plastic industry.
- 687, Tailoring (apparel) Industry.
- 745/749, Applied Art. Art Crafts. Interior. Design.
- 658.512.23, Artistic design (industrial design).

Address:

Bulgaria, 1000 Sofia, 108 G. S. Rakovski str., room 407, tel. +359 2 980 30 45

e-mail: textilejournal.editor@fnts.bg

www.bgtextilepublisher.org

Bank account:

Scientific Engineering Union of Textile, Garment and Leathers

VAT identification number: BG 121111930

Account IBAN: BG43 UNCR 9660 1010 6722 00

ISSN 1310-912X (Print)

ISSN 2603-302X (Online)

<https://doi.org/10.53230/tgm.1310-912X.2024.1112>

ЗА ВАШАТА ПОЧИВКА

УС на ФНТС предлага на вашето внимание възможности за почивка в с. Лозенец, община Царево и в къмпинг Градина (между Черноморец и Созопол).

Период	Лозенец тристаен, 106 м ² етаж 3, 2 спални, 2 бани, 2 тераси Първа линия
1 юни -15 юли	150,00 лв/ден 37,5 лв на човек
Пакети:	
Понеделник-четвъртък	500,00 лв
Петък - неделя;	450,00 лв
Понеделник- неделя	900,00 лв
16 юли - 2 септември	200,00 лв/ден 50 лв на човек
Пакети:	
Понеделник - четвъртък	700,00 лв
Петък - неделя;	600,00 лв
Понеделник- неделя	1200,00 лв
2 септември - 16 септември	150,00 лв/ден 37,5 лв на човек
Пакети:	
Понеделник - четвъртък	500,00 лв
Петък - неделя;	450,00 лв
Понеделник- неделя	900,00 лв
17 септември – 01 юни	100,00 лв/ден 25 лв на човек
Пакети:	
Понеделник - четвъртък	350,00 лв
Петък - неделя	300,00 лв
Понеделник- неделя	600,00 лв

<http://fnfs.bg/>

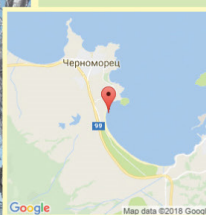
За контакти:
тел.02 987 7230;
GSM 087 870 3669;
e-mail: m.antonov@fnfs.bg

Федерация на научно-техническите съюзи в България, 1000 София, ул. Г.С. Раковски 108

За членове на ФНТС 20% отстъпка

ЗА ВАШАТА ПОЧИВКА

<http://fnfs.bg/>

За контакти:
тел.02 987 7230;
GSM 087 870 3669;
e-mail: m.antonov@fnfs.bg

Федерация на научно-техническите съюзи в България, 1000 София, ул. Г.С. Раковски 108

Период	Градина тристаен – 80 м ² етаж 4, 2 спални, 2 бани, тераса Първа линия
1 юни -15 юли	100,00 лв/ден 25 лв на човек
Пакети:	
Понеделник-четвъртък	350,00 лв
Петък - неделя;	300,00 лв
Понеделник- неделя	600,00 лв
16 юли - 2 септември	150,00 лв/ден 37,5 лв на човек
Пакети:	
Понеделник - четвъртък	500,00 лв
Петък - неделя;	450,00 лв
Понеделник- неделя	900,00 лв
2 септември - 16 септември	100,00 лв/ден 25 лв на човек
Пакети:	
Понеделник - четвъртък	350,00 лв
Петък - неделя;	300,00 лв
Понеделник- неделя	600,00 лв
17 септември – 01 юни	70,00 лв/ден 17,5 лв на човек
Пакети:	
Понеделник - четвъртък	250,00 лв
Петък - неделя	200,00 лв
Понеделник- неделя	400,00 лв

